Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

shaja 10. in 25. vsakega meseca.

Velja za pol leta 1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. **V Gorici dne 25. avgusta 1870.** LIST 16.

Zapopadek: 1. Odseki c. kr. kmetijske družbe — 2. Gnoj — 3. Keber (hrošč). — 4. Ali so tudi žabe in krastevice poljedelstvu koristne? — 5. O slepari pri kupčiji se semenom.

Odseki c. kr. kmetijske družbe v Gorici.

Glavni odbor je razdeljen v sledeče odseke:

Odsek I.

(Splošno in posebno kmetijstvo, poljedelstvo, gospodarstvo in znanstveni oddelki kmetijstva).:

predsednik: grof Coronini
Alojzij Chiozza.
Franc König.
Ant. dor. Madonizza
J. dor. Maurovič.
K. dor. Ohlsen.
Franc Povše.
H. baron Ritter.
V. pl. Ritter.
Ant. Streinz.
R. dor. Vincentini.
Fr. Zoratti.

Odsek II.

(Živinoreja, in čbeloreja)

K. dor. Ohlsen.
Fr. gr. Coronini.
Albert dor. Levi.
N. grof Mantica.
T. dor. Micheli.
Andr. Pauletič.
H. bar. Ritter.
L. grof. Strassoldo.

Odsek III.

(Sviloreja)

Frd. Haberlandt.
V. pl. Ritter.

Fr. bar. Bresciani.	Alb. dor. Levi.
Fel. Cosolo.	En. dor. Verson.
J. pl. Finetti.	

Odsek IV.

(Vinoreja)

Andr. Pavletič.	Theo. grof Latour
Ant. pl. Dottori	Al. Levi
Kl. pl. Kerpan-Poli	Fr. Zoratti.

Odsek V.

(Gojzdarstvo in sadjoreja).

Jos. dr. Maurovič	Ant. Streinz
Frd. del Tore	Fr. Zoratti.
Andr. Pavletič	

Odsek VI.

(Kmetijsko narodno gospodarstvo)

Karol Ohlsen	Ant. insp. Klodič
Al. pl. Claricini	R. dr. Vincentini
J. dr. Jona	

Odsek VII.

J. dr. Jona	Andr. Pavletig
grof. Coronini	V. pl. Ritter
J. dr. Maurovič	

O gnoji

(dalje)

Kosti so pomenljiv in važen gnoj, ker imajo v sebi fosforno-kisle soli, ki so za izdelovanje zernja neobhodno potrebne. Kosti se porabijo v zmetlem stanu; cele se le težko razkrojijo. Njih gnojivna moč dolgo časa traja. Razkrojenje kosti se v zemlji izvrši le z posredstvom gorkote, zraka in vode, ki naj ima dostojno množino ogelnekisline. Nazočnost sparsteninskih ostankov v zemlji poviša moč kosti tim bolj, kolikor drobneji zmlete so kosti, in ker z vogelnokislino in amonijakom nasitena voda zarad zemeljske nategljivosti razširenje pospešuje, treba je kosti pomešati z gnojem.

Razkrojivno moč ima tudi solnitar, navadna sol, posebno pa močno razjedljiva žveplena kislina. Gnojenje z kostmi ima naj večo moč in naj veči vspeh v zemlji, v kterej pomanjkuje fosfornokislih soli in v zemlji, ki ima rediti rastline, ktere potrebujejo veliko množino takih soli. Pri porabi kosti moremo paziti na fizikalično lastnost zemlje. Da je moč kosti posebno zdatna, treba je dostojne vlage; za tega del je za tako gnojenje jesenski čas naj pripravnejši.

Enake vrednosti, kakor kosti, je tudi rogovje, lasje, dlaka, ptičje pirje, parkli živalski i. t. d. *Izmeti živalski* so ali tekoči ali trdi in imajo v sebi vse redivne snove, ki niso v organizmu prišle v porabo

Scavnica živalska ima v sebi prav veliko množino gnjilca, nekoliko ogeljca in razne druge soli. Njena vrednost kot gnojivna tvarina obstoji ravno o tem, da ima mnogo redivnega gnilca. V scavnici ni gnjilec v podobi amonijaka nazoč ampak v podobi scavnične kisline. Po različnosti povžite hrane in pijače, starosti in dela je scavnica kaj različna. Velike različnosti se nahajajo celo v scavnicah raznih živali. Živinska scavnica, splošno gnojnica imenovana, ima dovelj redivnih snov v sebi in dobro je, jo kmalu na njive politi, da zemlja pri razkrojenji nastajajoče gaze posrka in si jih ohrani. Treba je na gnojnico v živalskih hlevih na tanko paziti in jo v za to pripravljene jame nabirati. Vsakter kmetovavec, ki je vidil polivati gnojnico na njive, pozna hasnost in korist takega gnojenja.

Za prevoževanje gnojnice naj se rabijo sodi, ki imajo v zgorej veliko veho, po kterej se vliva gnojnica v sod; na spodnej strani naj je dostojni čep, kterega se, ko je treba, lehko odpre. Ker je gnojnica jako močna treba je jo z vodo stanjšati. Ako ne porabimo koj gnojnico, treba je skrbeti, da ne vbeži ogelnokisli amonijak, in to dosežemo, če vzamemo take kisline ali soli, ki vbežljivi gaz v nevbežljivo, raztopljivo sol spremenijo n. pr. žveplena kislina, solna kislina, žveplenokisli železni okisanec, navadno vitriol imenovan, klorovo apno, mavec i. t. d. Da redivni amonijak vbeži iz gnojnice nam spričuje tisti znani posebni duh. Ali kakor hitro smo v njo vlili eno ali drugo teh naštetih kislin ali soli, preneha tisti posebni duh, ko je amonjak postal nevbežljiv, to je zvezan. Umno je z gnojnico polivati gnojni kup. Ker so v njej redivne snove že razkrojene, ona sicer hitro pomaga

ali ravno tako hitro zgubi njeno moč; posebno koristna je za njive in polja, na kterih so vsejane rastline, ki služijo za krmo. V gnojnici najdemo kali, klorovikalium, apno, magnezijo, železni, okisanec, fosfornokislino, in gnjilec.

Trdi izmeti imajo v sebi neporablijve ostanke povžite hrane; oni nimajo toliko redivnih snov, posebno gnjilca ne, v sebi kakor scavnica.

Izmeti človeški imajo vse obstojne dele, ki so rastlinam služeči in sme se imenovati človeško blato naj močnejši gnoj.

Žali Bog! da se ta neprecenljivi gnoj do zdaj pri nas jako malo čisla in da se ga pusti stekati v vodo i. t. d.

Kako gnjuzno je viditi ob cestah in potih take izmete, ki žalijo oko človeško ko bi v pravem prostoru lehko razveseljevali kmetovavca in pomnoževali njegovo blagostanje. Več tisoč in tisoč gre tako v pogubo, kar gotovo narodno gospodarstvo zdatno slabi. Res je da ima človeško blato zopern duh, vender ga lehko ukrotimo, če mu pridenemo navadnega vitriola.

Človeško blato tudi lehko z hlevskim gnojem združimo, kar gotovo zdatno pospešuje razkrojenje gnoja.

Izmeti ptičev imajo v sebi mnogo gnjilca in fosfornokislih soli; naj močneji je golobjek, ki se hitro razkroji in ki je za vlažne, mokre zemlje neprecenljiv gnoj.

Sploh velja, taki gnoj zemlji vsvojiti le ob času dežja.

(dalje prihodn.)

Keber.

(dalje in konec)

Rekli smo, da v listji in drugih organskih tvarinah se črvi zarijejo, po zimi. Ravno ta razmera je nekega gospodarja napeljala, da je okrog drevesnice, ktero so ti črvici jako nadlegovali, skopal 4 čevlje globok in dva čevlja širok jarek. Napravil je jarek koj v jeseni še pred zimo in ga je do dve tretinj visokosti napolnil z listjem, na vrh je nasul eno ped zemlje. V zgodnej spomladi je odprl jarek in najdel je neizmerno število takih črvičev, ktere je se ve da nemudoma po-

končal. Jareki so potem odprti ostali in v jeseni se je zopet ponovilo staro delo. Tako vedenje se je praktično skazalo in jeli so po Nemškem marsikteri po tem načinu vničevati te škodljive črve. Opomnimo le, da more biti listje post bukovo, ali javorjevo; smrečje ni služivno Ta način ne stane veliko, tedaj naj bi tudi mi poskusili tako vedenje.

Ostane nam še govoriti o pokončevanji kebra ali hrošča. Gotovo je naj poglavitnejše posredstvo za pokončevanje ravno pozornost na ptiče, sploh na živalice, ki pokončevajo mrčese. Sicer pa tudi naša marljivost zamore veliko storiti. V zjutrajnih urah visi keber od mraza nekoliko opešan, le malo trdno na vejah, in zdaj je vgodni čas ga stresiti iz drevja.

Tako delo lehko dovršijo otroci in starčiki, in gotovo njih trud obilo poplača gnojivna vrednost kebrov. Da pa vlovene kebre vmorimo je dobro jih vreči v gnojnično jamo, v kterej je močna gnojnica in v tej se zadušijo kmalu, se sčasoma razkrojijo in napravijo kmetovavcu kaj vredni gnoj. Nekteri jih pokončajo stem, da jih stavijo v kotle ali druge posode, ki so pokrite. v ktere se pa vpelje para, ki kebre hipoma zaduši. Vničene hrošce se po tem navadno zakoplje v kompostni kup, kterega oni jako izboljšajo.

To bi bili načini vojske zoper tega majhnega vender strašanskega sovražnika naših vrtov, njiv in gojzdov. Več kakor zagotovljeni smemo biti, da, v nekih letih vničimo tega sovražnika, ko bi vsi se zejedinjenimi močmi se bojevali zoper tega sitneža. Za koliko tisoč in celo milijonov bi se izboljšalo občno blagostanje, če pomislimo da v nekterih letih ravno ta keber pokonča cele gojzde, in vse drvje golo in nago stori. Naj bi si vsi kmetovavci prijazno roko podali in naj bi primislili moje besede in smem se nadjati, na bodo vsi enakih misli in namenov zoper tega hudega sovražnika, ki ne zasluži nič druzega, kakor smrt.—

Ali so tudi žabe in krastavice poljedelstvu koristne?

Napačno in krivo je splošno mnenje, da so krastavice in žabe nam kmetovavcem škodljive. Preiskujmo nekoliko naravo teh živalic.

Zabe živijo edino le od živali, kar nam spričuje že, sklad njehovega telesa, ki je za rastlinski živež popolnoma nevgodna. Dokler žabje živali niso še popolnoma, tedaj še le ličive ali kapeljni ali glavači, jedó majhine, razpadle rastline, toda tačas bivajo še vedno le v vodi, ter s tem, da vodo čistijo, več koristijo nego škodujejo.

Popolnoma izrastle žabe, ktere se živé edino le z malimi živalcami, so pa zeló požrešne, pa zavoljo silo majhnega požiravnika velikih požirati ne morejo.

Kdor je že opazoval drevesno régo, videl je že gotovo, da je veliko mesno muho zopet iz sebe vrgla, ker je požreti ni mogla.

Žabe ali rege imajo sicer zobé, toda le v zgornji premakljivi čeljusti, ktere so tako slabe, da z njimi še žvečiti, tem manj pa še kaj odgrizniti morejo. Kako bi pa žabe tudi kaj odgrizniti mogle, ker še toliko, kolikor bolha vgrizniti ne morejo. Žabe si svoj živež, na priliko: leteče živali, žužke itd., ktere potem cele požró, skakaje lové; zato imajo dolgi in drobni zadnji nogi. Pa tudi njih usta so posebno spretno za lov in hlastenje ustvarjena. Ko bi pa živele od rastlin, ne bi imele tacih nog, in imele bi trde, namesti mekih čeljusti.

Pa tudi znotranja njih naprava dostojno razodeva, da žabe so v resnici mesojedci, kajti one imajo le prav kratka, k večemu dvakrat tako dolga čeva, kakor je njih truplo Žabe pa tudi ne pijejo; dasiravno so v vodi, ne požró ne kapljice vode skozi grlo, kajti žabe nimajo ustnic; njih ježiček je popolnoma priraščen in tudi čeljusti so preširoke: One jemljejo za svoj obstanek potrebno mokroto skozi kožo.

Veliko krivico dela tedaj žabam, kdor jih zatira, ne vedoč, da one kmetovalcu pokončujejo in lovè žužke, muhe, komarje, molje, metulje itd., ter mu tako neizmerno koristijo.

Žabe so tedaj kmetovalcem prijatlice in dobrotnice, ne pa sovražnice. Kdor tedaj žabe preganja, ter jih na polji pokončuje, ravná prav tako, kakor tak bedak, kteri bi cel roj škodljivih mrčeso v na svojo nijvo prinesel in jo ondi razpustil. Ako so tedaj žabe na kterem polji, rastline pa znabiti poškodovane, niso jih žabe poškodovale, ampak polži, zelske bolhe in črvi, kterih so ravno žabe med setev lovit in pokončavat prišle, da bi tebe, kmotovalec, veče škode obvarovale.

Ako so že žabe naše dobrotnice, so pa gotovo grde in stru-

pene krastavice (krote) naše škodljivke, ktere pa gotovo vsaki poljubno pokončevati sme, poreče znabiti kak kmetovalec.

Mi pa kar naravnost rečemo, da so krastovice še nedolžniše živalce kakor žabe, in bi se tedaj preganjati in pokončevati nikakor ne smele.

Premišlevanje in opazovanje krastavic pokazalo je, da one niso strupene in oborožene, in da le ob času trpinčenja iz sebe izpusté oster sok, kteri na naj občutljivših delih telesa napravi majheno srbečico. Kdor tedaj noče, da bi se mu zvedenci posmehovali naj tedaj nikar ne govori od strupa krastavic.

Krastavice so najbolj neutrudljive in pripravne pokončevalke žužkov; po hramih pokončujejo one stanoge ščurke, po vrtih gliste, črve in gosenice, po polji in njivah hrošče, polže žive niti itd. One povžijejo tedaj vsled svojo velike požrešnosti veliko škodlivega mrčesa, škode ne pa naredé najmanše, Zeló je tedaj ža tedaj žalostno, da sleherni to koristno živalco kjer in kedar more preganja.

Krastavica se je ljudém le zato tako pristudila, ker se potika po temnih, skritih in smrdljivih kotih, in ker je ona silo grda, dasiravno ne bi smeli prezirati njenih najlepših oči.

Prav in dobro je, da v novejšem času po nekterih krajih in deželah te nespametne in abotne predsodke opuščajo, ter korist krastavic čedalje bolj spoznavajo. Tako, postavimo, jih na sejmih v Parizu, Lionu, Briselnu vrtnarji dobro plačujejo, ter jih potem na svojih vrtih skrbno oskrbujejo, da imajo le pokončevalke mrčesov. Mi jim res ukazovati ne moremo, da bi one na njivi tu ali tam ostale, jim moremo prizanašati ter jih ne preganjati, kajti to nam bode donašalo veči dobiček (akoravno po nevidnem potu), kakor si ga misliti moremo.

Skrajni čas je že, da skoraj ljudjé opustê prazno vero, ktera se je pri velikih stvaréh v naravi vrinila in ohranila, ter da stvarjenje v luči uma in pameti ogledujejo, ne pa v dozdevku in prazni misli. Res je smešno, da ljudstvo in človeštvo nektere dvoživke (to je, živali, ktere živijo deloma na suhem) z nekim posebnim sovraštom preganja ter jih hoče popolnoma zatreti,— a vse to zavoljo napačnih predsodkov, in — rečimo naravnost — zarad neumnosti.

Naj tedaj vprihodnje nedolžnim in koristnim žabam in krastavicam nikdo ne dela krivice!

(Prakt. Landw).

O sleparíji pri kupčiji se semenom.

Velika je sleparija pri prodajanji umetnih gnojev, ali nji enaka je tudi sleparja se semenom, in zdi se mi primerno, tudi o tem nekoliko spregovoriti.

Sleparija se semenom ne obstoji samo v tem, da je semenu primešane marsiktera, mogoče tudi neškodljiva stvar, ampak v dveh velikih stvareh, to je, da se seme, ki je že zdavnej zgubilo moč kalenja za zdravo prodaja. Popačenje semena je vsestransko in velikansko razširjeno, in lehko bi cela sporočila o tem pisali. Zdaj se priporoča in prodaja seme, ktero je nekoliko enako onemu, ki bi moglo biti, kmalu zopet se ponuja in hvalizuje seme prav navadno za tisto, ki je velike posebnosti. Drugi zopet krsti semo navadne trave za prvo, neprecenljivo seme sveta pa Bog zna! kaj še piše in kriči, da je iz Amerike i. t. d. In tako se slepari polagoma ubogega kmetovavca. Kdo ne zna, kako se goljufa se semenom detelje, kako se z naj raznejšimi posredstvi maže in čedi staro seme, da zadobi zopet svitlo zalo barvo, da se kaže kakor mlado zdravo seme. Strašna pa je sleparija pri prodajenji travnišnega semena; človek more se čuditi, kako da je mogoče, tako sleparijo storiti. Pod imenom dobre sladke trave popotova vse raznotero seme, od plevela, drugih kislih trav in rastlin, in ktem se še pridruži nekoliko peseka, kamničkov, i. t. d. da le tehtnica dobro kaže, in potem dobi še naslov. Izvirno francoska lucerna, edino izvirni ruski lin izvirni probstejski ječmen, i. t. d. Več kakor polovico smemo reči, da je pri tem sleparija. Pri tej priliki omenimo le, koliko sto tisoč in sto tisoč vaganov probstejskega ječmena pride v prodaj kot izvirno, ko-cela-probstejska pokrajina komaj 15 tisoč vaganov pridela!

(dalje prih.)

Zal. c. k. kmet. družba. — Odgovorni vrednik Fr. Povše, — Tiskar Seitz v Gorici